

พิธีรำผีถวายเจ้าพ่อ เจ้าแม่
ของชาวมอญที่บ้านเว้ขราว
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*

รองศาสตราจารย์ ปราณี วงษ์เทศ

มอญเป็นชาติเก่าแก่ที่มีอารยธรรมรุ่งเรือง และมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมากที่สุดชาติหนึ่งในอุษาคเนย์ ชาวมอญเรียกตนเองว่า 'รมัน' และเรียกประเทศตนเองว่า รมัญประเทศ แต่พม่า จะเรียกมอญว่า ตะเลง

นักวิชาการจัดชาวมอญไว้ในกลุ่มคนที่พูดภาษาในตระกูลมอญ - เขมร หรือ Austro - asiatic มอญเคยมีอาณาจักรของตนเองทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิระวดี ในบริเวณพม่าตอนล่าง ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานของมอญ เป็นเรื่องของการเผชิญศึกสงครามทั้งภายในและภายนอก อันมีพม่าเป็นศัตรูสำคัญตลอดเวลากว่า 700 ปี จนเสียอิสรภาพแก่พม่าในที่สุด เมื่อปี พ.ศ. 1600 และถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของพม่าเมื่อปี พ.ศ. 2300

ชาวมอญได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นระยะๆ ในประเทศไทยหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยอยุธยา ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112 - 2133) จนถึงสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

มอญที่เข้ามา ส่วนใหญ่มาจากเมืองเมาะตะมะ เพราะอยู่ใกล้พรมแดนไทย นอกจากนี้ยังมีมอญจากเมืองอื่น ๆ อีก เช่น หงสาวดี เมาะลำเลิง แครง และเริง เป็นต้น ประชาชนมอญเข้ามาใน

*ปรับปรุงจากบทวิดีโอ พิธีรำผีมอญ ที่บ้านเว้ขราว อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เสนอศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เมื่อปี พ.ศ. 2538

ลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้งในฐานะเชลยสงคราม ในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง รวมทั้งที่หนีการก่อกบฏจากการถูกพม่าเบียดเบียน

ประเทศไทยได้จัดให้มอญที่อพยพมา ตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในที่ต่าง ๆ กลุ่มใหญ่ที่สุดได้แก่บริเวณปากเกร็ด นนทบุรี สามโคก ปทุมธานี นครเขื่อนขันธ์ (หรือปากลัด หรือพระประแดง) รองลงมา ได้แก่ ตามลุ่มน้ำแม่กลองในเขตอำเภอบ้านโป่ง อำเภอไพศาราม จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรีนอกจากนี้ยังมีมอญอาศัยอยู่ในเขตมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ลพบุรี อุทัยธานี ส่วนทางเหนืออยู่ในจังหวัด ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ และมีกลุ่มเล็กๆ ในเขตธนบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี นครปฐม พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี นครราชสีมา นครสวรรค์ และปราจีนบุรี เป็นต้น

ชาวมอญได้ชื่อว่าเป็นผู้นำทางพุทธศาสนา นิกายเถรวาท และได้มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนาในอุษาคเนย์ รวมทั้งได้ให้อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น อาหาร และดนตรีที่รู้จักกันว่า วงปี่พาทย์มอญ แก่สังคมไทย ชาวมอญเองก็ได้ถูกผสมกลมกลืนกับคนไทยมาตลอดเวลา จนเกือบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่วิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมของมอญที่สำคัญยังดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งในระบบความเชื่อเรื่องการถือผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ หรือการถือผีบ้านผีเรือน ที่จะเน้นผีทางตระกูลฝ่ายชายเป็นสำคัญ

ผีเรือน คือวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยดูแลช่วยเหลือลูกหลานในตระกูล แล้วคอยควบคุมดูแลมิให้ประพฤติผิดธรรมเนียมจารีตประเพณี เช่น การละเมิดผิดทางเพศ ซึ่งหากผีบรรพบุรุษโกรธก็จะบันดาลให้เกิดการเจ็บป่วย หรือมีปัญหาในครอบครัวขึ้นได้ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีเรือนมี 2 อย่าง คือ การเลี้ยงผี และรำผี

การเลี้ยงผี มักจะทำประจำปีในหมู่ญาติพี่น้องผีเดียวกัน โดยนำอาหารมาเลี้ยงผีเรือนที่จัดไว้ให้อยู่ที่เสาศี หรือเสาศอกของเรือน

ส่วนการรำผี จะทำเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว เช่น แก่บนเมื่อได้บนเอาไว้ มีการผิดผีจนมีคนเจ็บป่วย มีเรื่องเดือดร้อนในการทำมาหากิน หรือเมื่อจะมีพิธี โอนผี ให้บุตรชายคนโต ซึ่งจะต้องเป็นผู้สืบผีต่อไป

ผีบ้าน หรือผีประจำหมู่บ้านที่ชาวมอญเรียกผีเจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือเจ้าประจำหมู่บ้าน บรรพบุรุษ ผู้ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน ถือว่ามีอำนาจเหนือผีประจำตระกูล สามารถปกป้องคุ้มครองให้ลูกหลานทุกครอบครัวในหมู่บ้านมีความสุข ความเจริญ มักมีข้อห้ามมิให้คนในหมู่บ้านเล่นตุ๊กตารูปคนม้า หรือช้าง เพราะถือว่าเป็นพาหนะของท่าน สัญลักษณ์ของเจ้าพ่ออาจเป็นรูปเศวตหรือเทวรูปที่นำมาจากเมืองมอญ พิธีกรรมที่ทำประจำปี คือ การรำผีภวาย หรือการเลี้ยงผีศาลเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ซึ่งมักจะอยู่กลางหมู่บ้าน หรือชุมชน

หมู่บ้านเว้ชราว เป็นหมู่บ้านหนึ่งในจำนวน 16 หมู่บ้านในเขตอำเภอ พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 400 คน ใน 80 หลังคาเรือน ชาวบ้านเล่าว่า บรรพบุรุษได้อพยพมา เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2317 โดยหนีการกบฏซี้มเหงของพม่า เข้ามาทางด่านเจดีย์ 3 องค์ ทางเมืองตาก มีพระยาแจ้งเป็นหัวหน้า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงโปรดให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตเมืองนนทบุรี ตั้งแต่ปากเกร็ดจนถึงสามโคก มอญจากหมู่บ้านเว้ชราวได้อพยพมาคราวนี้ด้วย และได้นำเทวรูปเจ้าพ่อ เจ้าแม่ จากหมู่บ้านเดิมเข้ามาเพื่อเป็นมิ่งขวัญของชาวเว้ชราว และได้มาพักอยู่ที่ปากเกร็ดชั่วคราว ต่อมารัชกาลที่ 2 จึงทรงให้ย้ายครอบครัวมอญจากปทุมธานี ลงไปขึ้นนครเขื่อนขันธ์

พิธีกรรมรำผีถวายเจ้าพ่อเจ้าแม่เวชราว

